

UNA VALORACIÓ DE L'ESTAT DE L'AGRICULTURA I DE LA RAMADERIA
A LES COMARQUES REGADES DE PONENT

JAUME MATEU I GIRAL
Geògraf

RESUM:

La comunicación pretende poner de manifiesto la gran importancia que, dentro del conjunto catalán, tienen la agricultura y la ganadería de tres comarcas catalanas: Noguera, Segrià y Urgell.

Asimismo se formulan una serie de cuestiones agrarias (con la intención de reflexionar seriamente sobre ellas), que pueden llegar a provocar -si no se buscan soluciones- una falta de diálogo absoluto entre las administraciones y los agricultores y ganaderos de las comarcas antes señaladas.

LA IMPORTANCIA AGRO-RAMADERA DE LA NOGUERA, EL SEGRIÀ I L'URGELL

De tots és coneguda la importància agrària de la Noguera, el Segrià i l'Urgell dins el sector primari català. En aquest apartat de la comunicació hom pretén de posar-la de manifest, no solament des d'una òptica estrictament econòmico-productiva (en el sentit d'analitzar quantitativament les produccions, en tones o litres, dels diferents productes que són obtinguts en aquest territori), sinó també des d'una perspectiva qualitativa, valorant-ne la superfície conreada, la població activa que es dedica a feines agràries, la vocació agro-ramadera, la manera de pensar que tenen els pagesos i ramaders de la zona respecte als problemes que viuen dia a dia, etc.

Cal començar posant de manifest que més d'un terç (34%) dels habitants d'aquestes planes lleidatanes viuen en municipis rurals de menys de 2.000 persones. En el cas de la comarca de l'Urgell, aquest percentatge augmenta significativament fins a situar-se en un 45%. Aquest fet palesa una accentuada distribució de la població en nuclis rurals de petites dimensions.

D'altra banda, quan hom analitza les dades referides a la població activa, de l'any 1984, s'adona de la forta incidència que té la població activa agrària en el sector que estudiem. Mentre que a Catalunya les persones dedicades a tasques agràries era d'un 5,8%, en el conjunt de l'Estat Espanyol aquesta xifra es triplicava (17,3%), i en el territori estudiat aquest percentatge s'aproximava al 30%.

Així mateix cal saber que quasi una quarta part (23%) de les terres conreades a Catalunya es troben dins la zona investigada. També val a dir que quasi la meitat (47%) de la superfície agrícola regada catalana es localitza en aquestes comarques de ponent, amb la qual cosa aquesta zona capitalitza l'agricultura semiintensiva i intensiva més important del Principat. D'ací es desprèn que la meitat de les terres catalanes dedicades a conreus herbacis de regadiu i més de la meitat (53%) de les dedicades a conreus llenyosos de regadiu es troben dins el territori motiu de la presen anàlisi.

També cal dir que, en el moment actual (tal i com van les coses ja veurem què passarà a mesura que ens apropem al Mercat Únic el 1992), l'abandonament de terres agrícoles en aquestes comarques ha estat tradicionalment inferior a la mitjana catalana. Aquest fet, juntament amb els aspectes analitzats fins ara, crec que justifica una veritable vocació agrària del territori estudiat.

Passa quelcom de semblant amb la ramaderia?. Heus ací unes cifres que serviran de base per a una reflexió posterior.

L'any 1982 l'àrea estudiada, amb un 16% sobre el total català, era la major productora de carn de boví. Cal dir que la tendència en aquests anys bé que difícil de quantificar per la manca de dades, es dirigeix cap a un augment força significatiu.

Pel que fa al sector làctic, l'àrea analitzada produïa, l'any 1984, quasi el 10% del total de la llet catalana. Aquesta xifra penso que no respon a la realitat, ja que solament la important illa làctica configurada pels termes municipals de Vallfogona, Tèrmens i Balaguer produeix actualment uns 8 milions de l/any.

Si ens posem en el sector de la ramaderia porcina, les xifres de producció es disparen d'una manera espectacular. El conjunt d'aquestes tres comarques disposen del 40,5% del total de caps que consten en el cens porcí català (l'any 1986, 4.624.330 caps). Pel que fa al nombre d'escorxadors, aquesta àrea de ponent capitalitzava, l'any 1982, el 20% del total català. Disposava, així mateix, del 24% de les fàbriques de pinso i del 90% del fred industrial català (1.200.000 m³), consolidant-se, en aquest aspecte, com la zona més important dins el marc geogràfic occidental europeu.

Si desitgem de valorar la mecanització al camp, trobaríem que el 25% dels tractors catalans són en el territori estudiat. I així successivament, podríem fer moltes més apreciacions en aquest sentit. Penso, però, que cal aprofundir un xic més en les produccions agrícoles per adonar-se de la veritable importància que aquestes comarques de ponent tenen en el conjunt agrari català. A nivell de grans grups de conreu, les tres comarques esmentades hi dedicaven les superfícies següents l'any 1984:

- Cereals/ 35% d'ha sobre el total català dedicades a aquests conreus.
- Farratges: 17,5% d'ha sobre el total català dedicades a aquests conreus.
- Hortalisses: 15% d'ha sobre el total català dedicades aquests conreus.
- Fruiters: 31,5% d'ha sobre el total català dedicades a aquests conreus.

Pel que fa a les produccions d'alguns conreus significatius, heus ací aquestes xifres que fan referència al mateix any:

- Blat: 37,5% del total de tones produïdes a Catalunya (el conjunt català produeix 344.042 t).
- Blat de moro: 60% del total (207.578 t).
- Alfals: 50,3% del total (2.480.224 t).
- Ceba: 64% del total (111.308 t).
- Poma: 69,3% del total (464.141 t).
- Pera: 84% del total (228.903 t).
- Préssec: 55,3% del total (166.554 t).
- Ametlla: 24% del total (32.266 t).
- Oliva: 12,5% del total (74.820 t).

La llista es podria fer molt més llarga. però és convenient de no abusar de la paciència dels auditors ni posar a prova els dots de concentració dels lectors. Si m'ho permeteu, faré només una precisió. Una bona part dels conreus citats es troben en expansió i, en el cas concret dels fruiters, les noves plantacions es realitzen quasi exclusivament en aquestes comarques. Així, per exemple, l'any 1984 el 100 per 100 de les noves pomeres i pereres plantades a Catalunya eren situades en aquestes comarques lleidatanes. Una cosa semblant podem dir respecte als presseguers amb un 80%, o els ametllers amb un 40%.

Potser, per a finalitzar aquest apartat, caldria de fer una valoració econòmica del significat de la producció agrària d'aquestes contrades lleiditanes. La producció final agrícola catalana, l'any 1984, fou de 127.000 milions de ptes. La província de Lleida n'aportà quasi el 43% (uns 55.600 milions de ptes.), i les comarques estudiades quasi el 35% de la producció final agrícola catalana (uns 44.600 milions de ptes.).

Si analitzem la producció final ramadera catalana del mateix any observem que fou de 202.000 milions de ptes. La província de Lleida en significa el 31% (uns 61.500 milions de ptes.), i les comarques motiu d'estudi quasi el 25% de la producció final ramadera catalana (uns 50.000 milions de ptes.)

UNES XIFRES PER A LA REFLEXIÓ

De l'anàlisi de les xifres estudiades, se'n desprenen diferents conclusions: s'està parlant del territori especialitzat en producció agrària més important de Catalunya. Fins i tot, si (com sembla previst) s'engeguen projectes com el del canal Urgell-Garrigues o el del canal Algerri-Balaguer, aquestes comarques occidentals catalanes poden arribar a configurar la zona regada més extensa d'Europa. Això pot ésser possible gràcies a la indiscutible vocació agrària dels pagesos i ramaders de la zona, la recerca constant de nous mètodes agrícoles per a millorar rendiments, produccions i productivitats, els sacrificis personals i socials en detriment de la qualitat de vida que aquests fets comporte, la lluita constant dels pagesos i ramaders per adaptar-se a les noves perspectives agro-ramaderes menades des de Brussel·les, etc. Tot això gràcies, quasi exclusivament, a l'esforç i a l'experiència dels pagesos i dels ramaders.

De fet, donant un cop d'ull a diferents índex que es refereixen al món de l'economia catalana, ens adonem que l'agricultura i la ramaderia continuen essent les germanes pobres comparades amb altres sectors. Així, per exemple, la renda per persona ocupada en el sector agrari l'any 1984 fou de 1.084,1 milers de ptes. El mateix índex aplicat al conjunt de l'economia catalana fou de 2.205, 8 milers de ptes. Si establim una comparació entre la mitjana de renda per persona ocupada de l'agricultura en el període 1979-84 i la mitjana de renda per persona ocupada en el conjunt de l'economia catalana, tindriem que la primera és inferior en més de la meitat (43%) a la segona.

Passa el mateix en la zona que té fama d'ésser el rovell de l'ou de l'agro-ramaderia catalana?. La resposta és afirmativa. Si aprofundim una mica més la qüestió i ens posem a analitzar les grans xifres o macromagnituds de les diferents conselleries de l'autogovern català, no cal examinar-les amb especial atenció per a adonar-nos que l'agricultura i la ramaderia ocupen un segon terme en el conjunt dels pressupostos de la Generalitat.

Si estudiem específicament els pressupostos de la Conselleria d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, l'agricultura i la ramaderia de les comarques de ponent en surten molt mal parades. Recordeu que aquestes tres comarques lleiditanes aporten el 35% de la producció final agrícola

catalana i el 25% de la producció final ramadera. Ara observeu els percentatges d'inversions reals que hi féu la Conselleria sobre el total comarcal català l'any 1984:

Noguera +	0,48%
Segrià +	10,92%
Urgell +	2,29%
Total	13,69%

és a dir, aquestes comarques produeixen entre el 25 i 35% de la producció final agrària catalana i reben inversions que s'apropen al 14%. Quina, podríem dir, disfunció tan accentuada!. Sembla que aquestes comarques ja estan prou desenvolupades i tenen prou serveis rurals, ja que el Servei de promoció i desenvolupament de la Conselleria dedicava uns 14 milions de ptes. al conjunt comarcal Noguera-Segrià-Urgell (amb un mínim de 125.500 ptes. a l'Urgell) i en dedicava 18,6 milions al Maresme, 77,3 milions a la Selva, etc., (que, per cert, són comarques que em mereixen tots els respectes).

El Servei al medi rural destinava al Barcelonès quasi 130 milions de ptes., entre els dos Vallès més de 40 milions, al Tarragonès més de 36 milions, ..., mentre que el conjunt d'aquelles tres comarques lleidatanes en rebia només 118 milions. Sembla que el medi rural del Barcelonès requereix una especial protecció per part de la Conselleria. Els seus raonables motius deu tenir.

En canvi, la freda estadística mostra una clara divergència entre la capacitat productora agrària i les inversions econòmiques reals que es destinen a les tres comarques lleidatanes estudiades. Aquestes divergències la majoria de pagesos i ramaders difícilment poden captar-les per la impossibilitat que tenen d'accedir a aquest tipus d'informació. En canvi, no és gens difícil de captar en el pagès i ramader un clar sentiment de desprotecció i de no excessiva confiança a les institucions oficials, ja que sembla que siguem dins un procés de manca de diàleg amb les administracions com a conseqüència del fet que produeixen poques coincidències en els punts de vista entre els administrats i els administradors. Podem dir que els pagesos i ramaders tampoc no hi ajuden gaire, que podrien col.laborar-hi més; però ells han vist que tradicionalment han estat llurs esforços personals i llurs iniciatives i experiències allò que els ha fet tirar endavant i superar tota mena d'obstacles i d'inconvenients sorgits de dins o de fora de l'Administració.

Els homes i dones d'aquestes terres cauen en el desencís quan veuen:

-que en aquests moments perden diners amb la poma que surt dels frigorífics;

-que, en el moment de la collita, el blat de moro es pagava a 27-29 ptes. el quilo i pocs mesos abans els pagesos i ramaders l'havien de comprar a 38 ptes./k;

-que s'aplica una taxa de responsabilitat de 3 ptes./k als cereals o de 0,87 ptes./l a la llet produïda;

-que el preu de la llet que es paga al ramader no augmenta paral·lelament a la qualitat que aquest aconsegueix amb molt d'esforç;

- que els plans de treball (cas zona de secà de la Noguera) per a fer un seguiment agro-ramader, -en col.laboració entre entitats oficials i representants agraris-, no acaben de fructificar;
- que l'IRTA a Lleida és controlat per empreses privades segons fonts oficiosos;
- que els ramaders del sector porcí ho estant passant molt malament;
- que els ramaders integrats no poden decidir res per ells mateixos;
- que el sector oví és immergit en una crisi molt greu, etc.

Als pagesos i ramaders els fa l'efecte que hom practica una política de grans xifres que afavoreix les grans empreses, els grans monopolis i pensen que acabarà per engolir tots els pagesos i ramaders que no estiguin disposats a endeutar-se per tota la vida. I aquests fets preocupen molt els homes i dones dels camp que poden dedicar temps a pensar-hi.

L'oncle Pau, un pagès i ramader de tota la vida, un bon i sacrificat pagès de sempre, diu que la seva família no pot viure de la terra i que malviu de la terra conjuntament amb la ramaderia vaquina. Ara, als 58 anys, diu que engega una bona part del seu sacrifici agrícola i ramader a "fer punyetes", malgrat l'ajut del seu gendre, i dedica esforços a cercar un ajut de la CEE per a poder plegar. Si l'oncle Pau diu això, vol dir, amb tota seguretat, que molts pagesos i ramaders pensen el mateix i que, per tant, aquella vocació agrària tradicionalment tan ferma es troba ferida, malalta.

Caldria saber qui propicia la malaltia, i posar-hi els oportuns remeis per a guarir-la, ja que en cas contrari, els sempre abnegats homes i dones del camp poden deixar d'ésser-ho. Encara que no sé ben bé si aquests fets preocupen algú a part dels interessats, i si, els que se'n preocupen hi dediquen prou d'esforços per a intentar solucionar-ho.

Vallfogona (Noguera) i el Masnou, febrer de 1987

BIBLIOGRAFIA I FONTS UTILITZADES

AGRO-CAJAS, 1987. núm. 21

BANCO DE BILBAO, 1985; La renta nacional de España.

DARP i ICCA, 1984; L'agricultura a les comarques de Catalunya.

DARP 1984; La renda agrària a Catalunya. Macromagnituds 1984-85.

DARP 1987; Butlletins d'estadística i informació agrària, núms. 8, 9,10.

DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE LLEIDA, 1984; Ponencias y comunicados. Primer congreso de la fruta dulce, diferents volums.

ONE. "Actualidad pecuaria", pàgines dedicades a Lleida, núm 27.

MATEU I GIRAL, J., 1983; Les planes horto-fructícoles i ramaderes lleidatanes com a futur rebost de Barcelona i la seva àrea Metropolitana. Estudi inèdit patrocinat per l'Associació Omnium Cultural i l'Ajuntament de Barcelona.

Així mateix han estat consultades diverses fonts orals (pagesos, ramaders i tècnics) vinculades amb el territori estudiat en aquesta comunicació. A tots ells moltes gràcies per llur col.laboració desinteressada.